

TELEGRAFUL ROMÂN.

Apare Marți, Joi și Sâmbăta.

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarchie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru strălătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la:

Administrațiunea tipografiei archiepiscopale, Sibiu, strada Măcelarilor 47,
și la expedițiunea de inserțiuni Adolf Steiner în Hamburg (Germania).
Correspondențele sînt a se adresa la:
Redacțiunea „Telegraful Român”, strada Măcelarilor Nr. 37.
Epistole nefrancate se refuză. — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori 15 cr. rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru fie-care publicare.

Ad vocem: „Videant Consules.“

Săliște 1 Noemvre.

Văđutam câte toate
Ma, toate sînt nimic,
Căci lumea nu se poate
Mișca prin un pitic!

A. Murășan.

În Nrii 125 și 126 a „Tel. Rom.” un domn corespondent *Silviu* a calculat cu sânge rece și „pe baza logicei faptelor” înșirate de densul „că în 50 de ani nu se va mai afla nici un suflet de Român în Transilvania!” Întru adevăr un dureros Oracul acesta, mai ales pentru noi, cari ne ținem de cea mai sacră datorință de a ne cresce pruncii și nepoții nostri în dulcea limbă maternă și în curata religione orientală strămoșească; căci dacă se va împlini oraculul d-lui corespondent, noi înșine nefericim de acum pe pruncii și nepoții nostri, dându-le o crescere, care le va face imposibilă existența în patria lor!

Ca să nu suferă prea mult onor. public cetitor sub impresiunea aceluor oracul și să nu mai ajungă și alții la acel grad de desperațiune, în care se pare a suferi corespondentul *Silviu*, fie-mi permis și mie a-mi exprima vederile mele în meritul articolului: „Videant Consules.“

Este adevărat că populațiunea transilvană p rest e tot și într'aceasta și cea română a scădut în ultimul deceniu cu procente mai mari decât se arată sporirea ei. Să nu uităm însă că prelungă un șir neîntrerupt de ani rei, puțin sau nimic roditori; prelungă continua crescere a greutateilor publice patria noastră a mai fost cercată de alte două flagele înfricoșate — unul e cholera din 1873; altul, nice până astăzi nedelăturat, e anghina difteritică. Decrescerea populațiunii se esplică prin aceste în modul cel mai simplu și mai natural, și cumcă de acesti patru factori destructivi a suferit mai mult populațiunea cea mai săracă și în specie clasa agricultorică, e earășu o consecunță naturală.

Nu avem însă nici o basă serioasă de a ne spăria de aceasta, pentrucă scim din experiență că revenind timpurile și condițiunile de viață normale; tocmai la această parte a populațiunii se arată mai mănoasă binecuvântarea ceriului: „Dumnezeu dă Românului prunci și cote sparte.” Scădemântul acesta natural se va corege dară tot pe aceași cale naturală, precum s'a corespunde în decursul seculilor acea imensă scădere a populațiunii din Transilvania, ce silă pe Géza să aducă pe compatrioții nostri Sași din Flandria, pe C. Roth de a ne aduce Șvabi, și pe Iankowsky de a ne colonisa dealurile de lut din Câmpie cu Moravieni importați. Toate aceste și prelungă aceste inundarea patriei noastre sub Bach cu „mesopotani” din toate părțile lumii nu avură în fond altă tendință, decât sterpirea (?) rasei române din Transilvania; dară „apa trece, petrele rămân!”

Nu putem nega nici aceea, că sistemul politic de astăzi își bate mult capul cu exterminarea populațiunii române din Ungaria unită cu Transilvania; e adevăr că desnaționalisarea

și anume maghiarisarea noastră s'a început sub Tisza „cu fer și foc,” după cum disese un deputat din dieta dela Budapesta; e adevăr că se iau măsuri nemai auzite și strigătoare la ceru în privința aceasta. Dară sistemele și guvernele nu sînt eterne; un vânt lin le mătură ca frunđa, pecând popoarele, a căror drept de existență se derivă din însași existența lor, resistă seculi procelilor celor mai teribile, resistă ca stânca de granit sgărieturilor unui pitic ecsaltat.

Să fi frunđărit *Silviu* prin scriptele celei mai alese inime romănesci (din Transilvania) ale nemuritorului nostru A. Murășan, și ar fi aflat acolo mângăere și în privința aceasta. Eată ce dicea densul înainte de aceasta cu 25 de ani: „Văđutam scene rare — Trecend în giurul meu — Popoare 'n apăsare — Frângend și jugul greu. — Precum un riu, o vale — Din alvie și eșind — Dărimă tot ce 'n cale — Întimpină curgend: — Așa văđui popoare — Cu sânge iritat....” Apoi e lege fisică, că cu cât apăsarea e mai grea, cu atâta e rezistența și expansiunea mai energică; și istoria ne învață că cu cât se înalță tiranismul mai sus, cu atâta mai curend se coc fructele lui. Să nu fi fost, d. e. un Bach, Maghiarii încă și astăzi ar scrie latinesce și ar vorbi nemșesce, și dacă dl Tisza nu ar decopia cu rară măestrie pe Bach,**) de sigur că numărul renegaților, „pleno et semi titulo,” va să dică pe față și în ascuns, a neofitilor și al altor prăpădiți ar fi legioane. Dară așa cum sînt lucrurile astăzi, tocmai nemărginita violență a acelor dela putere, escentricitatea lor în nedreptate și apăsare e paladiul salvator pentru noi. Înțeleptul prinde muscele cu miere, nu cu oțet, ear asprul și violentul șovinism nu e alta decât oțet amar, un idol de fer pe picioare de lut. „Văđut-am câte toate, Ma toate sînt nimic, Căci lumea nu se poate, Mișca prin un pitic.“

Să nu uităm mai departe de marea diferență, ce există între starea noastră de astăzi și cea de mai nainte, d. e. pe la 1848. Ce aveam și ce eram atunci? 5—6 funcționari de stat și 50—60 studenți, cari își făcuse studiile în Blaj și Oșorheiu cu un popor, ce gemea de seculi în sclavagiulu feudalismului, ear clerurile noastre constau din tot atâția moralisti cu studiu de 6 săptămâni până la 6 luni. Astăzi avem mai mulți doctori în diversele științe și universități renumite, decât era atunci numărul întregii inteligențe; ear în cler avem atâția eșiți din universitățile dela Lipsca, Viena, Roma și Pesta, încât întrecem pe alte confesiuni din patrie. Atunci nu existau pe rëndul pământului biserici mai sêrace și mai persecutate decât ale noastre; astăzi crunta sudoare „a celui (cu adevăr!) dintre sfinți” Șaguna ridică biserici, miluesce deci de orfani și văduve, și adapă cu științe sute de talente române!

Atunci putea dice *Kossuth Lajos*

*) Veđi poesia Nr. XXXI „Dorul meu“.

***) Ni se pare că aici avem de a face cu un anachronism. Red.

fără de rușinare în fața lumii: *A páriákon kivül alig van szánandobb nép a földhátn, mint az erdélyi oláhság; járomba foghatod mint a marhát, melytől valóban csak annyiban külbözik, hogy beszél; adecă: abia este pe față pământului un popor mai miserabil decât Românii din Ardeal: îi poți prinde la jug ca pe vite, de cari se desting numai prin aceea că pot vorbi ca oameni — ușor puteau atunci gădii lui sugruma cu sutele din turma fără de păstori; era spiritele „în somnul cel de moarte”. Astăzi poporul acesta e liber, am puté dice în a doua generațiune, sistemul militar și numeroasele institute de cultură desvoaltă în trinsul consciința de sine și astăzi puternicii țilei nu mai pot ignora progresul nostru în cultură nice capitalul spiritual, de care dispunem; sau dacă 'l vor ignora ei, nu 'l va ignora Europa, nu acel spirit a umanității, care se estinde astăzi până pe la Zulușii, din Africa.*

Lăsați dara să și joace mendrele nebulii de șovinism, lăsați să inghită și să se umfle Molochul nesăturat — aici zace perirea lui. Iee și ducă șoviniștii pe cei fără de caracter și simț de onoare dintre noi, „earba rea din holde peară” fiți siguri că nu perdem nimic. Lăsați îi să facă din bărbății nostri erudiți tot atâția proletari inteligenți, căci dacă după pãrerea lor națiunea noastră e numai o masă crudă (nyers tömeg) apoi numai are lipsă de aluat, ca făina crudă. A trebuit corupțiune, imoralitate și jaf de o parte, extremă miserie pe de altă parte spre a produce pe un Licurg și Solon, pe un Tiberiu și Semproniu Grachu, pe un Horea și Iancu. Natura însași a ingrigit ca „arborii să nu crească, până în ceru!” Dară nu e de lipsă să mergem așa departe în cugetările noastre: corespondentul *Silviu* le cunoasce toate acestea tocmai ca și mine, și decumva am priceput bine, ceea ce se află printre șirele articolului „Videant consules” apoi tendența acestuia a fost o apostrofare, sau doară chiar vot de blam pentru inteligența noastră, în mâinile căreia zace conducerea poporului nostru. Ca la toate în lume așa se uită *Silviu* și la atitudinea acestei inteligențe prin sticle negre; accentuează tare materialismul și egoismul particular, ca cum nu ar exista alte motive a mișcămintelor noastre, și ridică cu entusiasm virtutea națională a Spartanilor „cari nici unul nu trăia pentru sine.” „Ein sonderbarer Schwärmer” — dise Schiller despre omul ce cugeta că va ridica el lumea din țipini!

Și care e receta corespondentului *Silviu*? „Emanciparea intelectuală a poporului român” — așa dară o parafrază a cuvântului scoala, o nouă variațiune a idei de a promova învătământul la popor; ceea ce o auzirăm deja în toate opt „glasurile” încât ni e acru sufletul de ea.

Ei bine! să ne tragem odată socoteala și în privința aceasta. Corespondentul *Silviu* umblând prin țară „cu ochii deschiși” pentru ce nu a aruncat o privire și asupra stărei în-

vătământului popular-național? Pentru ce nu a constatat și aceea, că ambe confesiunile romăne susțin astăzi preste 1000 de scoale populare, vre-o 10 scoale elementare, 4 gimnasii, scoala reală și de comerčiu, ba încă și scoale de fetițe? Nu e acesta progres destul pentru un pătrariu de secul? Nici Roma nu s'a zidit într'o ăi, și dacă nu aveți paciență de a accepta desvoltarea naturală a poporului, veniți-ne cu planuri și proiecte pozitive, nu ne ameițiți cu frase goale!

Valerian.

Revista politică.

Sibiu, în 5 Noemvre

Clironomul rusesc a plecat de la Viena Sâmbăta, dară diarele vieneze încă nu sînt în stare de a reversa lumină destulă asupra acestei visite. Vrënd nevrënd însă i atribue motive politice și după cum stau lucrurile în Europa, anevoie se va afla om cu cât de puțin inițiere în afaceri politice, căre să creadă, că următoriul lui Alecsandru II a fost la Viena numai ca să împlinească un act de curtenire. Visita țareviciului la curtea din Viena, si mai în urmă la cea din Berlin, a fost dela început și este încă comentată ca o întoarcere spre bine între cele trei monarchii mari din Europa. Cu ocaziunea aceasta s'a mai aflat, că țareviciul, care trecea de sufletul panslavismului, nu este inimicul nici al Germaniei nici al Austro-Ungariei. Cu toate acestea lui „P. Ll” i se scrie din Petersburg că Rusia își reorganizează armata, procură provisiuni mari de pusci, își sporesce cavaleria și în scoalele militare precum și la trupă se învață cu multă sîrguință geografia Austro-Ungariei. La noi se scie că oficierii nostri din statul major învața — rusesc.

În Germania ministeriul prussian face tot ce i este cu putință dealungul litoralului Mării-ostice pentru de a se puté apăra; și tot așa dealungul granițelor rusesci și îngrigesce ca artileria precum și celelalte arme să fie în stare bună.

Lângă cele de mai sus se adauge că în orient, cu deosebire în Constantinopole, crisa este din ăi în ăi mai matură de esplosiune. Flota engleză a luat în Marea mediterană o atitudine, care în tot momentul poate deveni funestă pentru pacea Europei. Cearta este între guvernul din London și cel din Constantinopole și la aparentă se învărte pe lângă într'oducerea reformelor pretinse de Anglia în Asia mica, însă dela schimbarea din urmă a ministeriului turcesc, în care a intrat elemente rusofile, atitudinea cea bruscă a Angliei nu este atât contra neputinciosului guvern turcesc și mai cu samă contra Rusiei, care stă la spatele sultanului, care Angliei promite întroducerea reformelor și la Livadia negociază cu țarul. Contrastele între London și Constantinopole n'ar fi așa periculoase; dar dacă va erupe conflictul între Anglia și Rusia situațiunea este foarte periculoasă. Germania și Austro-Ungaria nu vor puté sprigini lățirea puterii rusesci

în orientul Europei, și așa fără de a subscrie vre o alianță cu Anglia, vor fi necesitate a'i da cel puțin sprigin moral.

„Daily Telegraph” a anunțat în zilele aceste, că ministerul turcesc este foarte aplecat a încheia o alianță cu Rusia și aduce călătoria lui Osman pașa la Livadia în legătură cu această alianță.

Telegramele din 15 și 16 Noemvre n. din London și din Paris înfățișează situațiunea mai domoală și promis că puterile nu vor părăsi terenul diplomatic.

Clironomul rusesc a sosit eri dimineața la Berlin. După visita aceasta se va vedea dacă se află mijloc de nouă transacțiuni, în urma căror Europa să rămână numai cu frica de un conflict.

Un lucru, care de altminte se subtrage dela controla publicității, îl folosesc unele țări opoziționale de dincolo de Laita spre a' aduce în legătură cu situațiunea politică. Este vorba de decorarea contelui Clam și Hohenwart cu ordinul coroanei de fer clasă I, fără tace. Opozițiunea întreabă mai întâiu pentru ce s'au decorat acești bărbați și ajunge la concluziunea, că de oare-ce pentru guvern proiectele privitoare la Bosnia, la imposite și la armată sunt osia pe lângă care se învârtesc toate, trebuie să remunereze pe aceia, cari vor scoți crea o majoritate să le și voteze. Și opozițiunea dăce, că majoritatea este creată, ea vine de astădată din dreapta și la stăruința celor doi bărbați. Stăruința aceasta de a termina cât mai în grabă cu Bosnia și cu armata este justificată cu situațiunea europeană.

Opozițiunea însă de dincoace și de dincolo de Laita, găsește că procederea guvernului din Viena mai are și altă latură: promovarea federalismului. De aceea alarma care se bate în parlamente și în presa din ambe capitalele monarhiei: că constituțiunea este în pericol.

Dieta Ungariei.

Continuând cu raportul nostru despre ședințele dietale ne mărginim a observa pe scurt cu privire la ședința din 10 Noemvre, că după Polit a luat cuvântul deputatul Baussnern, care a pledat pentru primirea proiectului, argumentând că printrîn-sul nu se alterează legea fundamentală dela 1867, pentru că această lege dăce că tot ce se face în interesul siguranței și a apărării monarhiei e o afacere comună. Investițiunile sunt neapărat de lipsă, dacă ocupațiunea este numai preludiul anecării. Austro-Ungaria trebuie să continue misiunea sa în orient întreruptă de un secol, și în această misiune putem fi siguri de ajutorul Germaniei. Baussnern sfêrșește prin a cita pe St. Széchenyi care a dăis, că Ungaria numai în monarhia habsburgică poate avé un viitoriu.

În ședința dela 11 Noemvre continuându-se desbaterea asupra proiectului de lege despre administrarea Bosniei deputatul

E. Simonyi desfășură motivele pentru cari stânga extremă nu poate adopta proiectul în desbatere, apoi substerne în numele partidei un proiect de rezoluțiune prin care cere, ca proiectul despre Bosnia să se respingă, pentru că periclitează interesele statului unguresc, incurcă raportul nostru cu alte state espunându-l prin aceasta la sguduiri, alterează pactul dualistic dela 1867, pânguresc interesele economice ale țerei și amerință naționalitatea maghiară cu perire.

După aceeaia cuvântul Des. Szilágyi, care într'un discurs remarcabil supune la o critică ageră politica

ce a urmat-o guvernul în cauza ocupațiunii dela început până acum și poziția ce ni s'a creat prin cucerirea celor două provincii.

Oratorul începe cu constatarea principului, că cercul de activitate al delegațiilor este normat precis prin lege; a lărgi competența delegațiilor este un drept suveran al parlamentelor din ambele state ale monarhiei. Legând soartea acelor două țeri de statele monarhiei interesul Ungariei pretinde dela noi ca să nu urmăm întrênsele o politică prin care se crează unele stări de o influență stricăcioasă pentru raporturile noastre. Vedând șovăirile în administrațiunea militară vom pricepe interesul ce'l are Ungaria de a'și întemeia cât mai curând influența sa acolo. Dar dacă recunoascem necesitatea regulărilor trebuie să rămânem în înțelesul §. 8 art. XII: 1867 prelângă proiectul convențiunii supletoare. (Aplaus viu în stânga). Putem noi regula raportul de administrațiune al ambelor țeri cu monarhia fără de a cunoaște în formă oficială marginile juridice ale mandatului ce 'l-am luat asuprâne prin tratatul internațional?

Dacă ministrul president nu va voi să substeurnă convențiunea, oratorul o va cere prin un proiect de rezoluțiune separat. Înainte de a trece în merit, face două observațiuni. Casa să nu-și reducă pretensiunile ce le face acestei legi numai pentru cuvântul, că legea se numește provisoră. Ea ar fi provisoră în faptă când i s'ar fi precizat durată. Ne putem însă îndoi despre caracterul ei provisor cu atât mai tare cu cât trebuie să ne reamintim, că după declarațiunile guvernului și ocupațiunea are numai un caracter provisor. Privind trecutul avem toată cauza a fi precauți, ca să nu ne căim înzadar la regularea definitivă. Cine se înfățișază cu un proiect de regulare, acela trebuie să aibă o politică hotărâtă. Ipocrisia care vestesce caracterul provisor al ocupațiunii, precând toate indică că se intenționează o ocupațiune durabilă, ne dispensează de datorința de a căuta în proiect punctele directive ale acelei politici care trebuie abstrasă din hotărârile ei.

Principiile directive ale proiectului de lege sunt de trei feluri: Proiectul voiesce să creeze un al treilea teritoriu în monarhie, să 'l supună guvernului comun, să sgdue prin trênsul basa dualistică și să pregătească crearea unui stat central preste cele două state ale monarhiei. Al doilea scop e absolutistic, pentru că în acel teritoriu s'a stabilit în faptă absolutismul. A treia trăsătură caracteristică a proiectului e șireția și nesinceritatea, pentru că nu se desfășură în trênsul națiunii în mod sincer nici problema de rezolvit nici modalitățile resolvirei. El înfățișază lucrul ca emanând pe cale firescă din legile de până acum, voiesce ca noi să ne mulțămim pe nesimțite cu cele mai periculoase schimbări. Dar până când ideea statului unguresc va fi scumpă acestei case, până când vom considera legile dela 1867 ca minimul garanției pentru susținerea statului, sper că nu ne vom alipi la o asemenea politică. (Aplaus viu în stânga). După unele observări contra lui Polit și Baussnern oratorul se întoarce contra raportului. Acesta a ramas credincios comisiunii, numesce cu o afabilitate estreaordinară cele trei șiruri, cu cari substerne raportul, un raport. O părere proprie nu are acest raportor, dar recomandă proiectul pe basa motivelor ministeriale și crede că nu mai sunt alte motive asemenea acestora.

Oratorul muștră pe guvern pentru că nu s'a înfățișat cu un raport despre stările actuale în provinciile ocupate, crede însă că ministrul pre-

sident va repara aceasta întârziere încă în decursul discuțiunii.

După aceste desfășură punctele de vedere, cari după părerea sa trebuiau să se observe neapărat la regularea administrațiunii bosniace. Acele sunt: 1. Regularea să nu atingă dualismul, prin urmare administrațiunea să nu se transpună la ministerul comun. 2. Statului unguresc trebuie să i se dea o influență efectivă asupra administrațiunii. 3. Spesele de orice fel ce le recere administrațiunea — afară de erogațiunile pentru susținerea armatei — trebuie să se ceară dela ambele legislative. 4. Pentru ocolirea conflictelor între ambele staturi ale monarhiei împărțirea sarcinilor ce le va împune administrațiunea Bosniei ambelor state, trebuie regulată după anumite norme. Proiectul nu corespunde de loc acestor puncte de vedere.

Oratorul trece la motivele ce 'l determină a respinge proiectul. Motivul dintâiu e, că acest proiect de lege nu stabilește cu sinceritate nici problema de rezolvit nici modalitatea resolvirei, căci el desbracă articolul XII: 1867 de sensul său natural; trebuia să se deă proiectului titlul următor: „Proiect de lege despre modificarea și întregirea art. XII: 1867.” În fruntea proiectului de lege trebuia să se dăcă: „Cu administrarea acestor țeri se încredințază ministerul comun pe lângă controla delegațiilor” — cum se intenționase. Aceasta însă nu o află nicăiri în proiect, ci întreg lucrul se privesce ca hotărât după drept în înțelesul art. XII: 1867.

În §. 1. al proiectului se dăce: „Ministerul se împuternicesce în înțelesul art. XII: 1867 și al legii publicate la 21 Decembre 1867 în foaia legilor imperiale, a influența asupra administrațiunii acestor țeri.” Acesta este cel dintâiu cas că un ministeriu unguresc ia asupra sa o îndatorire ce rezultă dintr'o lege austriacă. Stabilinduse odată teoria, că afaceri cari în pactul dualistic nu sunt normale ca comune, se pot lua în cercul de activitate al guvernului comun, atunci garanțiile de drept ale constituțiunii sunt nimicite pentru că nu ne poate spune nimenea ce sir incommensurabil de afaceri comune pot emana din aceea lege, despre care Francisc Deák a dăis la 28 Martie 1867, că în trênsa afacerile comune sunt hotărâte pe deplin și exclusiv.

Aici oratorul combate pe Baussnern și apoi continuă: Care e cauza că acest proiect de lege voiesce a ne arăta modul cum se pot ocoli garanțiile legii din 1867?

Una dintre cauze este aceea că ministrul president de câte ori trebuie să propună vre o măsură sticăcioasă țerei totdeauna se încearcă a se scutura de responsabilitate (Aplaus în stânga). Altă cauză poate că e următoarea: Se scie că în Austria se recere la modificarea legii dela 1867 majoritatea de două tertialități. E neplăcut acest lucru și de aceea se feresc oamenii a înfățișa acest proiect ca o modificare și întregire a legii.

În acest proiect se pune temelul la crearea unui al treilea stat în monarhie. La 1867 când s'a adus legea, eram deja îngrijați că din organele comune se va poté nasce cu timpul a treia putere de stat. Partida care a creat pactul s'a liniștit cu conștiința că agendele ministeriului comun sunt strins țermurite ear delegațiunile aternetoare de parlamente. Pericolii cari voiam să'i prevenim atunci astăzi sunt cu puțință. Se scie că centralistii, autonomiștii și federalistii stăruesc să prefacă delegațiunile într'o corporațiune comună. Dacă aceste partide primesc cuprinsul proiectului fără a' l aproba, aceasta o fac pentru că ved întrênsul o con-

solidare a instituțiilor comune. (Așa e! în stânga).

Aceste pericole le-au prevădut cele două partide mari la 1867 și pentru aceasta marele bărbat, al cărui nume rămâne împreunat pentru totdeauna cu acest op de împăcare, a lăsat instituțiunile create de densus moștenire tuturor celor chemați, ca să le apere, conserve în spiritul său și să reziste la toate încercările, prin cari ele s'ar puté despoia de caracterul lor original. Doi conducători din opozițiune ne-au admonat atunci cu glas profetic să nu lărgim aceste instituțiuni. Unul a fost C. Ghyczy. Celalalt a dăis: Vor puté să vină la cârmă odată alți bărbați, cari vor lărgi cercul de activitate al acestor instituțiuni și vor îngropa prin aceasta independența Ungariei în adêncul delegațiilor. (Aplaus viu în stânga). Bărbatul care pe atunci vorbea astfel este actualul ministru president. (Mișcare în dreapta, ilaritate în stânga).

După proiect guvernul comun și delegațiunile vor căștiga un caracter dublu; ele vor fi organe cu cerc de activitate restrins pentru Austria și Ungaria și vor fi organe plenipotențiare pentru un al treilea teritoriu. Prin aceasta se vor sparge formele acestor instituțiuni (aplaus în stânga). Acesta e temelul pentru care oratorul susține că proiectul dă nascere unui al treilea stat. Ca să nu fim noi aceia cari dărîmă dualismul trebuie să respingem proiectul, căci acesta nu va asigura Ungariei influența și va fi un izvor de conflicte și de sarcini pentru noi.

Cât pentru stilizare, anumit cât pentru dispozițiunea că ministerul are drept a participa la desbateri, aceasta înseamnă că el are numai vot consultativ.

Când e vorba de a influența asupra administrațiunii, trebuie să avem un cuvânt decidentor la stabilirea organizațiunii și a normelor materiale, dar aici principiile sunt de astfel încât nu se pot lua în acest înțeles. Când ministrul president susține că influența decidentoare ne este scutită, pentru ce nu o dăce aceasta lămurit? Dar și admițând aserțiunea ministrului pres. legea are un preț neînsemnat căci ea nu prevede ca ministeriul ung. care esercită această influență să fie și informat. Să se facă controla dela o distanță de 200 mile? Proiectul va promova absolutismul pentru că el nu stabilește nicăiri cercul de competență al ministeriului comun. Din interpretarea legii se poate deduce că tot ce nu s'a rezervat ambelor guverne, delegațiilor și parlamentelor, se ține de ministerul comun, prin urmare și dreptul de legiferare asupra Bosniei, mai departe stabilirea necontrolată a bugetului pentru că delegațiunile statoresc numai sumele ce se recer eventual pentru speșele administrațiunii ordinare.

Legea se poate interpreta firesc și așa că delegațiunile controlează guvernul comun, dar nu este eschisă interpretațiunea contrară, ba aceasta este mai naturală după stilizarea proiectului și trebuie să ne îndoim că ministeriul comun și ministrul president vor spriginî interpretațiunea ce convine mai bine puterii esecutive. (Așa e! în stânga). Esecutarea legii despre armată încă este dată arbitriului absolut al ministeriului comun.

În fine încă o observare: Proiectul vorbind despre investițiunile estreaordinare ne lasă nelămuriti asupra lucrului. De o parte nu se statorcesc că cari sarcini le incuviințază legislativele și cari delegațiunile, nu este normat, când și după care cheia vom suporta aceste sarcini în comun, eată o ansă la conflicte necurmăte. Nu este esact că cheia nu s'ar puté stabili din cauză că investițiunile vor fi spre folos mai mare odată unui stat, de

altă dată celuilalt, căci de aceste investițiuni se ține și clădirea de edificii pentru administratură. Și cine are mai mult folos din aceste, Austria ori Ungaria?

Ni se va cere să propunem noi o modalitate mai bună, dar opozițiunea crede a fi de ajuns stabilirea principiilor directive ce le află mai folositoare țerei.

Oratorul subterne proiectul său de rezoluțiune prin care cere ca proiectul de lege despre Bosnia din motivele desfășurate să nu se primească nici în desbaterea generală — apoi terminând dice că cele două elemente cari s'au împreunat într'o partidă liberală nu a putut să și îngroape când cu fusiunea convicțiunea și datorința lor de a conserva independența țerei. Partida liberală trebuie să se opună acum când i se dă ocaziunea cu toată bărbăția și serbătoresce stăruințelor contrare cu dualismul. Nu în formele seci ale constituțiunii se cuprinde garanția. Dacă mai există convicțiunea politică care a creat legea dela 1867, și alipirea de independența statului și dacă noi, cu toate că ni s'au nimicit multe speranțe, mai avem totuși voința firmă de a ne opune la stăruințele de resturnare oricât de ascunse și cât de neînsemnate ni s'ar păre ele, votul acestei case nu poate fi altul decât respingerea unanimă a proiectului de lege. (Aplaus frenetic în stânga și în stânga estremă).

F. Eber recunoaște anomalia faptului că monarchia posedă două provincii cari nu sunt nici ale Ungariei nici ale Austriei, ci atârna în aer ca cociugul lui Mohamed. Cu toate aceste primesce proiectul pentru că nu alterează constituțiunea. Oratorul se provoacă la Anglia unde ministerul cu toate că atârna pe tot momentul dela parlament totuși eșercită în colonii o putere aproape absolutistică.

Proiect de lege.

despre dispozițiunile necesare privitoare la administrarea Bosniei și Erțegovinei încredințată Austro-Ungariei prin tractatul de Berlin din 13 Iulie 1878.

§. 1. În sensul legilor privitoare la afacerile comune ale monarchiei (art. de lege XII: 1867 și legea dela 21 Decembrie 1867 R. G. B. Nr. 146) ministerul este imputernicit, a influența pe lângă responsabilitate constituțională asupra administrațiunii provisorice a Bosniei și Erțegovinei.

§. 2. Ministerul ia parte la toate consultările, cari se vor ține în ministerul comun cu privire la statorirea direcțiunii și a principiilor acestei administrații provisorice precum și asupra construirii de căli ferate.

§. 3. Administrarea acestor țări să se întocmească așa încât cheltuelile ei să se acopere prin venitele proprii (i. e. ale țărilor ocupate).

Dacă și încât aceasta acum îndată nu s'ar pute ajuțe în mesura deplină proiectele privitoare la sumele ce vor fi a se acoperi pentru administrarea ordinară sunt de a se statorî în sensul legilor existente pentru afacerile comune în conțelegere cu guvernele ambelor părți ale monarchiei.

§. 4. Pe aceeași cale sunt de a se statorî principiile, după cari să se reguleze și administreze următoarele afaceri în Bosnia și Erțegovina: 1. Organizarea vănilor, 2. Cheltuelile in-

directe, cari în ambele părți ale monarchiei au a se manipula după legi omogene, create în întielegere. 3. taierea monetelor.

§. 5. Ori-ce schimbare a raportului esistent al acestor țări cu monarchia are lipsă de invoirea conglăuitoare a legislativelor din amândouă părțile monarchiei.

§. 6. Legea prezentă, sub presupunerea, că dispozițiunile corespunzătoare ei vor primi valoare de lege și în regaturile și țările reprezentate în Reichsrath și că se vor publica deodată cu această lege într-o valoare cu ziua publicării ei.

Kossuth rectificând.

Diarele „Egyetértés“, „Független Hirlap“ și „P. Ll.“ și după aceste și altele publică o epistolă a lui Kossuth cu datul: Collegno (al Baraccone) 4 Noemvre.

Kossuth se miră cum se poate, ca în Ungaria să se afle oameni, cari să creadă, măcar și numai un moment, că el a uitat toate câte s'au întâmplat în Ungaria în anii 1848—1849 și că ar fi susținut vreodată că în timpul acela numai un singur magnat, Perényi, s'ar fi arătat bun patriot. Amintesc de mai mulți magnati, cari s'au jertfit atunci pentru cauza ungurească. Se miră apoi de „scandalul“ din „Soleil“, asupra cărui i s'a atras atențiunea de amicii săi prin epistole, se dice că densusul nu cunoaște pe dl Peyramont, căci n'a avut norocirea s'au nenorocirea de a'l cunoaște și nici nu știe, dacă există undeva pe lume. Kossuth afirmă că despre obiectele amintite în „conversațiunea imaginată“ a vorbit cu mulți, între alții cu un Francez cunoscut vechiu al său însă nu în modul cum se descrie în „Soleil“, căci și terțialitate adevărată din raportul diarului „Soleil“ este schimosită, tocmai ca și când ar schimosi cineva „Tatăl nostru“ dîcînd: „Dăne nouă păcatele noastre cele de toate zilele și ne iartă nouă pânea noastră“. Fie-care cuvînt se află în Tatăl nostru, dară în alt chip. Declară așa dară de fabulă cuvintele ce i se însinuă că ar fi dîs despre Germania, că vrea să mănânce pe Ungaria cu sos. Pentrucă, dice Kossuth rectificând, nu este în interesul Germaniei să mănânce pe Ungaria, nici cu, nici fără sos. N'am crezut, continuă Kossuth în epistola sa, nici odată într'o amiciție și într'o alianță durabilă între guvernul austriac și cel din Berlin, sau mai bine, între casa Habsburg și casa Hohenzollern, și nu cred nici acum. Aceasta este o imposibilitate psihologică. Sub presiunea momentului se pot întâlni, cum s'au mai întâlnit din cauza aspirațiunilor de o dominațiune universală a lui Napoleon I și mai târziu în interesul conspirațiunii absolutistice, botezate „drept divin“, însă astfel de întâlnire din întâmplare nu le va împedea a nu se încăiera, când numai va fi cu putință. Aceasta este un *fatum* de necesitate istorică, a cărui logică este inescorabilă. Însă tocmai pentrucă nu cred, am fost și sînt și voi fi totdeauna un amic al amiciției sincere și al alianței între Ungaria și Germania; am fost ca om privat și jurnalist la 1848; ca ministru la 1848 și încă în mod însemnat și de atunci încoace ca publicist totdeauna. Numai acum ceea ce se numește alianță între Germania și Ungaria (ceea ce nu mai este de loc) a venit prea târziu și noue nu ne va fi de nici un folos pentrucă setea după estindere a creat, în occident și orient, premise atât de abnorme, încât, când criza, care prin imprudență a devenit neincungiurabilă, va avé a se pune în lucrare, Germania se va afla într'o situațiune, în care ea însăși va avé lipsă și de cel din urmă om al său (de ar avé numai destui) și

noue nu ne va pute da un ajutoriu contra dinților slavici, nu armată, dară nici măcar o scobitoare de dinți.

„Dar lăsăm aceste la o parte. Logica istoriei urmează calea ei...”

Kossuth dice că apoi a trecut la politica orientală și respunzînd la întrebarea cunoscutului său, cum a putut urma Andrassy Maghiar fiind o „politică așa funestă“ rectifică că n'au dîs că lui Andrassy nu 'i-ar fi pîsat de politica aceasta. Aceasta nu o putea dice de oarece lui Andrassy i este prea bine cunoscut și corespondența cu densusul dela începutul anilor cincideci în carea îl numește (pe Kossuth) iubitul său amic și cap dovedescă că Andrassy s'au interesat de binele țării sale. Așa dară Kossuth a dîs că aceea politică nu o a făcut Andrassy și că aceea este politica curții și că politica aceasta există de 25 de ani, ceea ce Kossuth poate dovedi diplomaticesce.

„În Viena, dice Kossuth, „Ce“ nu se ține nici de talentul nici de chie-marea ministrului de esterne, ci numai „Cum.“ „Pe aici caută să mergi — i se dice și a apoi e treaba ministrului să găsească calea pe acolo. Andrassy n'a avut altă alternativă decît sau la Bosnia, sau la Terebes (una dintre moșiile lui Andrassy) El a ales cea dintăiu și pentru aceasta a căpătat velerul de aur. Atăta e tot“.

La întrebarea Francezului, dacă nu sînt între magnati unguresci alții mai independenți și cari ar fi urmat o politică mai bună a răspuns Kossuth, că sînt dară ori care ar fi, ar trebui sau să facă ca Andrassy, sau să se ducă. După Kossuth a fost o nenorocire că un Maghiar a independent în politica cea omioasă, pentrucă deși dieta Ungariei a devenit numai un birou de înregistrare dacă nu era un Maghiar în fruntea afacerilor esterne, politica aceasta nu se înregistra nici de biroul acesta.

Kossuth revine asupra magnatiilor și dice că densusul când a vorbit de magnati a vorbit de ei ca de corporațiune căci ca atare ei n'au intervenit la 1848 și 49 în favorul causei unguresci, ca singurateci însă au fost destui care au conlucrat cu densusul după cum a amintit și la început.

Varietăți.

* (Mulțămită publică). „În favorul fondului societății din Budapesta „Petru Maior“ a donat: Avram Acelenscu și Nicolae Marcu din Galeș ambii la o altă 5 fl., eară pe colecta sp. d. Benjamin Hangea: colectorul 1 fl., Dr. Paul Tanco, Ioan Tanco și Octaviu Bariț, asemenea câte 1 fl., cu totul 9 fl. v. a. Aibă bunătate donatoriilor mariuoși, a primi mulțămîta recunoscitoare a societății.

Dat din ședința comitetului ținută la 30 Octomvre 1879.

Abs. Todea, Iul. Traian Pop,
v.-preș. secret. soc.

* (Auđiți minune!) „Kronstädter Zeitung“ dice: La oficiul principal de vamă de aici solvirile, cari pentru măruri, ce vin din străinătate, au să se facă în hărtii, se primesc numai în floreni de argint unguresci, precănd cei de argint austriaci se resping.

* (Earnă în toată forma). Duminecă după ameadi a început a ninge în Sibiu și giur mereu. Pămîntul e tot acoperit cu zăpadă groasă. Timpul e rece, și procește, că are să ne copleșască o zăpadă și mai mare. Munții din giurul Sibiului toți sînt albi de sus până jos.

* (Șese porunci jurnalistice). Der „Correspondent für Deutschlands Buchdrucker“ conține următoarele reguli pentru aceia, cari comunică înscris cu redacțiunile jurnalelor: 1 poruncă. Tu să scrii numai pe o latură a feței, pentrucă adeseori e de lipsă, ca să se taie foia în bucăți

pentru culegători; 2 poruncă: Se scrii curat și la înțeles, cu deosebire la nume proprie și cuvinte străine, pentrucă nu ești îndreptățit, a înșela cu timpul pe redactorii și culegătorii cērînd, ca ei să și descifreze răcăiturile tale; 3. poruncă: Să nu scrii o scrisoare microscopică, fiindcă culegătorii trebuie să cetească manuscriptul în departare cam de o jumătate metru sau redactorul adeseori are să facă schimbări. 4. poruncă: Să nu începi fața chiar de deasupra, pentrucă redactorul de multe ori are să schimbe titula articolului, unde nu este nici una — cea ce totdeauna îi mai convine — să adăugă una sau trebuie să aibă loc, spre a și acomoda instrucțiunile cu privire la period. 5 poruncă: Să nu învălești manuscriptul nici odată, pentrucă fieștecine, care l atinge, se necăjește și turbă de mînie, atăt redactorul, cât și culegătorii și corectorul. 6 poruncă: Să subscrii în epistole totdeauna curat numele teu întreg lângă adresă, pentrucă redactorul adeseori va pofti, a comunica cu tine și pentrucă el numele teu întreg îl întrebuintează ca garanția încrederei. Dacă te fosolești de o cifră sau de un pseudonim atunci subscrieți numele și el nu se va publica. —

* (Lupta cu un lup). După cum anunță jurnalul „Nar. Nov.“ un lucrătoriu de di în 1 Noemvre mergînd pe drumul de țară între Lipik și Isidorhaza fu deodată apucat dîndrept și trântit la pămînt. Bietul lucrătoriu la început n'a știut, ce va să dică această, curînd după aceea vîdu însă cugroză că atacătoriu era un lup mare, care l apucase de picior spre a'l țării în tușișul din apropiere și a'l mîncă. În cea mai mare nedădējduire nearmatul lucrătoriu se lăsa cu lupul în luptă și după multe mușcături și ghiăraeturi la cap, obraz, mîni și picioare deabia și mai mult de jumătate mort scăpase prin întâmplarea, că un om se apropia cu carul seu de luptători spre a trece în comuna Lipik. Lupul prin acest căreuş înspăimentat și gonit fugi peste hotar, eară lucrătoriu fu transportat în Spitalul din Prakrač fără nădejde însă dea se mai scula. —

* (Afară cu Jidani!). Guvernorul rusesc din Besarabia, după cum i se scrie jurnalului din Moscua „Ruskieja Wiedomosti“ — a poruncit strict tuturor Jidanilor, cari viețuesc de prezent în guvernamentul Besarabia (și în Besarabia fostă românească) a părăsi guvernamentul în termin de 15 zile și a se aședa numai în depărtare de 50 verste (cam 7 kilometre) afară de graniță.

Sciri ultime.

(După „S. d. T. B.“)

Viena, 17 Noemvrie n. Archiducesa Cristina a plecat cu maică sa și cu suită la Spania. Împăratul și membrii prezenti ai casei imperiale s'au înfășurat la gară, pentru a și lua ramas bun. Despărțirea a fost mișcătoare. Împăratul și împărăteasa au plecat astăzi la Gödöllő.

Comisiunea senatului imperial a primit fără schimbări proiectul regimului în privința prolongării pe 10 ani a legii pentru apărarea țerei, respingînd toate amendamentele. Czedik, Rechbauer și Schöffel însinuă voturi de minoritate.

Budapesta, 17 Noemvrie n. Casa de jos a primit proiectul pentru administrația Bosniei cu 188 contra 169 voturi drept basă a desbaterei speciale.

Malta, 17 Noemvrie n. Hornby, admiralul englez, a contramandat ordinul din 12 l. c., după care flota în restimp de patru zile avea să se pregătească, pentru a merge în Orient.

Roma, 17 Noemvrie n. Cairoli și Depretis s'au înțeles asupra tuturor punctelor din programa ministerială.

